

GÖRDAN STANKOVIC,
asistent

PREKID PARNIČNOG POSTUPKA

Jednom pokrenuta, parnica se razvija u vremenu radnjama procesnih subjekata, idući svome konačnom cilju — odluci suda kojom se autorativno raspravlja sporni građanskopravni odnos. I pored toga što zakon nastoji da se parnica što pre okonča i spor reši uz minimalne materijalne izdatke i utrošak rad (čl. 9 ZPP), događa se da u toku parnice, na putu njenog razvijanja ka presudi, nastanu situacije koje onemogućavaju dalju parničnu aktivnost.

Raznovrsni događaji mogu da dovedu do obustavljanja parnične delatnosti i zaustave normalan razvoj parnice. Obustavljanje parnične delatnosti može da bude dvojako: definitivno ili privremeno. Ova dva vida obustavljanja parnične delatnosti jasno se razlikuju kako po okolnostima koje ih prouzrokuju, tako i po posledicama koje izazivaju.

DEFINITIVNO OBUSTAVLJANJE PARNIČNE DELATNOSTI

Obustava postupka, uopšte, je način na koji sud ili drugi organ okončava postupak koji se pred njim vodi zato što je pre donošenja meritorne odluke dalje postupanje u toj stvari izgubilo svoje opravdanje. Obustava postupka je institut koji se sreće i u drugim granama građanskog sudskog postupka¹⁾, a poznaju ga i Zakonik o krivičnom postupku, Zakon o upravnom sporu, Zakon o privrednim prestupima, Zakon o prekršajima.

Parnična delatnost se definitivno obustavlja, po pravilu, kad spor bude rešen i bude pružena tražena pravna zaštita. Do definitivnog prestanka parnične delatnosti, iako spor nije raspravljen²⁾, dolazi kad se parnica više ne može nastaviti, pa se postupak obustavlja.

¹⁾ U čl. 18 ZPP zakonodavac je jedino upotrebio izraz »obustaviti«, što je dalo povoda nekim piscima da tvrde da je obustava postupka isključivo institucija krivičnog postupka, a da je čl. 18 ZPP jedini izuzetak koji je zakonodavac napravio na terenu parničnog postupka (O tome detaljno: Vulićević, V. — O prekidu parničnog postupka, Pravni život, 3—4/60, str. 41).

²⁾ Ponegde u literaturi može da se pročita da je obustava postupka završavanje postupka »pre donošenja meritorne pravosnažne odluke« (npr. Vulićević, V. — op. cit. str. 41), mada je očigledno da sud ne donosi pravosnažnu odluku, pošto je pravosnažnost svojstvo, kvalitet koji stiče određena sudska odluka ex lege, kad su za to ispunjene određene pretpostavke.

(Slična omaska i kod Trive) Triva, S. — Građansko procesno pravo, Zagreb, 1972, str. 470 (u udžbeniku, gde na str. 470 stoji da sud može da »doneše drukčiju meritornu pravomoćnu odluku«).

U toku parnice mogu da nastupe okolnosti zbog kojih prestaje potreba za daljom parničnom aktivnošću. Kako više nije potrebno da sud odlučuje o osnovanosti tužbenog zahteva, dalje vođenje parnice postaje besciljno pa stoga i nepotrebno, te se i postupak završava — okončava³⁾.

Obustavu postupka mogu da izazovu stranačke dispozitivne radnje⁴⁾, sudske odluke⁵⁾ ili vanprocesni događaji.⁶⁾

Kad u toku parnice nastanu neki od razloga za obustavu postupka, sud donosi rešenje o obustavljanju postupka⁷⁾ — parnica je završena, okončana, iako nije doneta odluka o glavnoj stvari. To rešenje predstavlja odluku kojom je okončan postupak pred tim sudom. Po pravnosnažnosti rešenja o obustavljanju postupka, sud ne preduzima više nikakve parnične radnje u konkretnoj parnici. Parnični predmet je okončan i parnični spisi se ostavljaju u sudsку arhivu.

U slučaju definitivnog obustavljanja postupaka potpuno je prestao tok parnice i brišu se sva eventualna procesna i materijalopravna dejstva litispendencije. Ako se kasnije eventualno ponovo pokrene parnica među istim strankama o istoj svrhi, onda će to biti pokretanje nove parnice, zasnivanje novog procesnog odnosa a ne produženje prvobitne parnice; definitivno obustavljen postupak više ne može da se nastavi.⁸⁾

PRIVREMENO OBUSTAVLJANJE (SISTIRANJE⁹⁾) POSTUPKA

U toku čitavog postupka, u svim stadijima parnice, mogu da nastanu situacije koje izazivaju obustavljanje parnične delatnosti i

³⁾ O okončanju parničnog postupka videti: Marković, M. — Građansko procesno pravo, knj. I, sv. 1, Beograd, 1957, str. 56; Marković, M. — Građansko procesno pravo, knj. I, sv. 2, Priština, 1966, str. 65; Zuglia, S. — Građanski parnični postupak FNRJ, Zagreb, 1957, str. 439; Kamhi, S. — Građanski sudske posupak, Sarajevo, 1967, str. 222; Triva, S. — Građansko procesno pravo, Zagreb, 1972, str. 475; Poznić, B. — Građansko procesno pravo, Beograd, 1973, str. 149 i 329; Vuličević, V. — op. cit. str. 41.

⁴⁾ Tako se postupak obustavlja u slučaju povlačenja tužbe (izričnog ili pretpostavljenog), odricanja od tužbenog zahteva ili u slučaju sudskega poravnajanja. Pored toga, postupak će se obustaviti i u slučaju da stranka ne podnese predlog za doношење dopunske presude (O tome Triva, S. — op. cit. str. 476).

⁵⁾ Postupak se najčešće obustavlja kad se zbog nepostojanja procesnih pretpostavki doneše rešenje kojim se tužba odbacuje, ili kad se odluči da se predmet ustupi nadležnom sudu. Postupak se obustavlja i kad sud utvrdi da je postupak trebalo sproveсти po pravilima vanparničnog postupka a ne po pravilima parničnog postupka (čl. 18 ZPP).

⁶⁾ Npr. kad umre jedna od stranaka u parnici koja se vodi o nenasledivim pravima, ili kad dođe do konfuzije parničnih stranaka.

⁷⁾ Ima pisaca koji kažu da svaka parnica ne mora da se završi sudsksom odlukom (npar. Poznić, B. — op. cit. str. 142 — izdanje iz 1970. g.). Čini mi se, da ovakav nije pravilan. Parnični postupak uvek otpočinje stranačkom parničkom radnjom (najčešće tužbom), a redovno se završava sudsksom odlukom: presudom ili rešenjem kojima se konačno rešava sporni odnos ili rešenjem o obustavljanju postupka, koje ima deklarativen ili konstitutiven karakter. Svaka parnica ne mora da se završi odlukom o glavnoj stvari, ali se i u tom slučaju ipak završava sudsksom odlukom (Videti i Marković, M. op. cit. str. 178).

⁸⁾ Marković, M. — op. cit. str. 65.

⁹⁾ Izraz »sistiranje«, koji u našoj literaturi upotrebljava jedino prof. Marković (Marković, M. — Građansko procesno pravo, 1966, Priština, str. 65) potiče

stagnaciju u razvitku parnice. I pored toga što je parnična delatnost obustavljena, pranica nije završena i sva dejstva litispendencije ostaju na snazi. U određenom momentu postupak se opet nastavlja na onoj tački na kojoj je došlo do sistiranja. Pošto prestanu razlozi koji su izazvali privremenog obustavljanje parnične delatnosti, postupak će, po pravilu, nastaviti da se razvija; na deo postupka koji je sproveden do momenta obustavljanja postupka nadovezaće se deo koji dolazi od momenta nastavljanja parnične aktivnosti i parnica će i dalje egzistirati kao jedna jedinstvena celina.

U našoj literaturi različito se naziva ovaj procesni fenomen.¹⁰⁾ Tako npr. Marković i Triva smatraju da se sistiranje postupka javlja kao prekid postupka, mirovanje postupka i zastajanje sa postupkom. Poznić govor o obustavljanju parnične delatnosti pod nazivom »zastoju u postupku« i razlikuje zastoju u postupku koji se javlja kao prekid i mirovanje i običan zastoj¹⁴⁾. Kamhi prekid i mirovanje izlaže kao vidove privremenog prekida toka parnice¹⁵⁾, Juhart¹⁶⁾ i Čalija¹⁷⁾ smatraju da se zastoju u postupku javlja kao prekid, mirovanja i odlaganje postupka¹⁸⁾, Arandelović¹⁹⁾ i Lazarević²⁰⁾ govore o prekidu i mirovanju kao o vidovima zastoja u postupku, Krmpotić²¹⁾ smatra da se privremena obustava postupka ili zastoju u širem smislu javlja kao prekid, mirovanje i zastoj u užem smislu, dok, recimo, Vulićević sistiranje postupka naziva zastajanjem ili prekidom postupka u širem smislu i smatra da se javlja kao: zastajanje postupka, prekid postupka u užem smislu, mirovanje i obustava postupka.²²⁾

Privremeno obustavljanje parnične delatnosti izazivaju raznovrsni događaji. Kakav će vid obustavljanja postupka nastati, zavisi od

od latinske reči »sistere«, a znači zadržati, zaustaviti, obustaviti, prekinuti, sprečiti. Inače, ovaj izraz (»Sistierung«) upotrebljavao se i u nemačkoj procesnoj literaturi i opštem nemačkom pravu (Videti: Blomayer, A. — Zivilprozessrecht, 1963, str. 121, fusnota 1).

¹⁰⁾ Vidovi privremenog obustavljanja parnične delatnosti u nemačkom i austrijskom pravu: die Unterbrehung, die Aussetzung i das Ruhen des Verfahrens, nazivaju se »der Stillstand des Verfahrens«, (O tome npr. Blomeyer, op. cit. str. 121; Lent — Jauerning — Zivilprozessrecht, 1963, str. 229.

¹¹⁾ Marković, M. — op. cit. str. 65.

¹²⁾ Triva, S. — op. cit. str. 468.

¹³⁾ Poznić, B. — op. cit. str. 325.

¹⁴⁾ Poznić, B. — op. cit. str. 325 i 328.

¹⁵⁾ Kamhi, S. op. cit. str. 222.

¹⁶⁾ Juhart, J. — Civilno procesno pravo FNRJ, Ljubljana, 1961, str. 396.

¹⁷⁾ Čalija, B. — Mirovanje postupka de lege lata i de lege ferenda, Godišnjak Pravnog fakulteta, Sarajevo, 1962, str. 142.

¹⁸⁾ Juhart pod nazivom »odlaganje postupka« izlaže uglavnom, one procesne figure koje spadaju u slučajevе u kojima dolazi do zaostajanja sa postupkom. (Juhart, J. — op. cit. str. 401). Inače, neki pisci pod nazivom »odlaganje postupka« (Npr. Triva, S. — Rječnik građanskog procesnog prava, str. 202) izlažu odlaganje ili odgađanje ročišta, a Culja »odlaganjem postupka« naziva jednu vrstu prekida postupka, dakle, jedan oblik sistiranja postupka (str. 409).

¹⁹⁾ Arandelović, D. — Građansko procesno pravo, Beograd, 1932, str. 204.

²⁰⁾ Lazarević, A. — Osnovi na graganskata sudska postapka, Skopje, 1968, str. 291.

²¹⁾ Krmpotić, F. — Parnični postupak pred sudovima opšte nadležnosti (Procesne radnje radnih organizacija pred sudovima — grupa autora), Informator, Zagreb, 1967, str. 91.

²²⁾ Vulićević, V. — op. cit. str. 38.

faktora koji ga izazivaju. I pored razlika, koje pojedinim oblicima pravremenog obustavljanja parnične delatnosti daju karakter posebnih procesnih instituta, javljaju se određene zajedničke karakteristike koje omogućavaju da se vidovi sistiranja postupka grupišu na teorijskom planu, a da u zakonskoj sistematici predstavljaju jednu celinu.²³⁾

Privremeno obustavljanje parnične aktivnosti, prema zakonskoj terminologiji, javlja se kao: prekid postupka; mirovanje postupka²⁴⁾ i zastajanje sa postupkom.²⁵⁾

II

PRÉKID POSTUPKA

Prekid postupka, kao poseban vid sistiranja postupka, predviđen je u čl. 201—204, čl. 206 i čl. 207 ZPP.²⁶⁾

Do prekida postupka dolazi onda kad nastanu određeni događaji koji sprečavaju procesne subjekte da u normalno vrše procesnu delatnost. Prekid traje sve dok se ponovo ne uspostavi normalno stanje u parnici koje će svim subjektima omogućiti neometano učešće u parničnoj delatnosti.

Očigledno je, da je zakonodavac motivisan razlozima prevencije, pravne sigurnosti i ekonomičnosti postupka predviđeo ovaj vid sistiranja postupka da bi postigao procesne ciljeve. Pre svega, u izvesnim slučajevima zakonodavac je odredio prekid da bi zaštitio stranke: i to ne samo lica koja se već nalaze u toj procesnoj ulozi, nego i ona koja će se, iz određenih razloga, tek pojaviti u postupku i preuzeti jednu od stranačkih uloga (gubitak parnične sposobnosti, prestanak zakonskog zastupanja, prestanak sudskega rada, prekid saobraćajne veze sa sudom, smrt stranke, prestanak pravnog lica, stečaj). Razlozi pravne sigurnosti, nalažu prekid da bi se izbegao rizik donošenja protivrečnih odluka, u interesu mira i sigurnosti (predhodno pitanje), a razlozi ekonomičnosti govore za obustavljanje parnične delatnosti kad je izvesno da bi preduzete radnje u daljem toku parnice mogle da izgube dejstvo i budu ponovljene u kasnijem razvoju parnice.²⁷⁾

²³⁾ Npr. Glava XVI ZPP; Glava četvrta GPP; Glava peta AGPP.

²⁴⁾ O mirovanju detaljno: Marković, M. — op. cit. str. 70; Poznić, B. — op. cit. str. 327; Triva, S. — op. cit. str. 473; Zuglia, S. — op. cit. str. 411; Kamhi, S. — op. cit. str. 225; Lazarević, A. — op. cit. str. 394; Juhatr, J. — op. cit. str. 399; Čalija, B. — op. cit.; Bazala, B. — Nekoliko pitanja u vezi s mirovanjem postupka, Glasnik, 3/59; Poznić, B. — Mirovanje postupka, Arhiv, 2/59; Jovanović, M. — Parnice zatećene ZPP u stanju mirovanja, Jug. advokatura, 3—4/57.

²⁵⁾ Prema zakonskoj sistematici, samo prekid i mirovanje postupka čine jednu celinu i izloženi su u posebnoj glavi ZPP. Zastajanje sa postupkom, kao poseban vid sistiranja, nije posebno jasno i detaljno uobičeno u zakonskom tekstu.

²⁶⁾ GPP je prekidu posvetio 12 paragrafa (par. 219—231) a to je skoro dva i po puta veći broj odredbi nego u ZPP.

Razlozi prekida

Okolnosti koje izazivaju prekid nazivaju se razlozima prekida. Razlozi prekida su raznovrsni: neki se tiču stranaka, neki suda, a neki same sporne stvari²⁸⁾, objektivni su po prirodi; ne zavise od dispozitivnih stranačkih radnji.

Prema vrsti uzroka koji dovode do ove vrste privremenog obustavljanja parnične delatnosti, ZPP deli razloge u dve grupe:

a) Prvu grupu razloga čine vanprocesni događaji koji izazivaju momentano sistiranje postupka usled faktičke nemogućnosti procesnih subjekata da delaju u parnici — da preuzimaju parnične radnje.

b) Drugu grupu razloga čine okolnosti koje onemogućavaju sudsку delatnost u konkretnoj parnici.

Vrste prekida

Prema vrsti razloga koji dovode do prekida, možemo da razlikujemo dve vrste prekida: prekid postupka po sili zakona (prekid postupka ex hege, prekid ipso iure)²⁹⁾ i prekid postupka po odluci suda³⁰⁾.

U našoj literaturi sreću se razliciti nazivi za ove dve vrste prekida. Tako npr. Culja razlikuje prekidanje postupka, kao prekid do koga dolazi po samom zakonu i (odlaganje) postupka, kao prekid koji nastupa tek odlukom suda.³¹⁾ Naziv »odgađanje postupka« upotrebljava i Čalija da bi označio prekidanje postupka odlukom suda.³²⁾ Aranđelović³³⁾ razlikuje prekid sam po sebi i prekid usled sudske zaključka, a Kamhi³⁴⁾ i Krmpotić³⁵⁾ prekid ex lege nazivaju obligatornim (bezuslovnim) prekidom, a prekid odlukom suda fakultativnim prekidom ili prekidom po oceni suda.³⁶⁾ Vulićević razlikuje: pravi prekid postupka, prekid postupka u užem smislu (čl. 201) i ostale slučajevne prekida i zastajanja postupka koje pominje ZPP — prekid postupka u slučajevima kad se postupak ustvari ne prekida, nego se postupak odlaže, odgađa, zastaje, kad mu sud ne radi ne postupa po predmetu dok se ne otkloni neka smetnja za normalan tok postupka; situacije kad prekid nastupa po odluci suda.³⁷⁾

²⁷⁾ O tome: Poznić, B., op. cit str. 325.

²⁸⁾ Videti: Zuglia — Triva — Komentar Zakona o parničnom postupku, Zagreb, 1957, str. 485; Čalija, B. — op. cit. str. 143.

²⁹⁾ U tom smislu i Marković, M. op. cit. str. 76; Poznić, B., op. cit. str. 325; Triva, S. — op. cit. str. 468; Lazarević, A. — op. cit. str. 291; Juhart, J. — op. cit. str. 396; Neumann, Komentar građanskog parničnog postupka, (prevod) Beograd, 1935, str. 605.

³⁰⁾ Marković, M. — op. cit. str. 66; Triva, S. — op. cit. str. 468; Juhart, J. — op. cit. str. 396; Lazarević, A. op. cit. str. 291.

³¹⁾ Zuglia, S. — op. cit. str. 409.

³²⁾ Čalija, B. — op. cit. str. 143.

³³⁾ Aranđelović, D. — op. cit. str. 205.

³⁴⁾ Kamhi, S. — op. cit. str. 223.

³⁵⁾ Krmpotić, F. — op. cit. str. 91.

³⁶⁾ Tako ovu vrstu prekida naziva i Poznić (Poznić, B. — op. cit. str. 326).

³⁷⁾ Vulićević, V. — op. cit. str. 42.

Prekid postupka ex lege

Prekid postupka ex lege predviđen je u čl. 201 ZPP³⁸⁾. Do prekida postupka ove vrste dolazi usled faktičke nemogućnosti procesnih subjekata da preduzimaju parnične radnje.

Razlozi koji dovode do prekida ex lege mogu se podeliti³⁹⁾ na one koji se tiču suda i one koji se tiču stranaka. Razlozi koji dovode do prekida ex lege su takvi da samim svojim nastupanjem izazivaju momentano sistiranje postupka i automatski sprečavaju nastavljanje parnične aktivnosti za izvesno vreme, bez obzira na volju parničnih subjekata ili njihovo znanje ili neznanje o okolnostima koje izazivaju prekid.⁴⁰⁾

Prekid postupka ex lege nastupa:

- 1) kad stranka umre ili izgubi parničnu sposobnost, a nema parničnog punomoćnika;
- 2) kad zakonski zastupnik stranke umre ili prestane njegovo ovlašćenje za zastupanje, a stranka nema parničnog punomoćnika;
- 3) kad stranka koja je pravno lice prestane da postoji⁴¹⁾;
- 4) kad usled rata i drugih uzroka prestane rad u sudu;
- 5) kad je to drugim zakonom određeno.

Prekid postupka ex lege zbog smrti stranke

Smrt stranke u toku parnice nesumnjivo izaziva poremećaj u normalnom toku postupka i određene procesnopravne posledice.⁴²⁾ Motivisan razlozima ekonomičnosti i efikasnosti, u nastojanju da se postupak što pre i bez odugovlačenja i uz minimalne troškove okonča, zakonodavac je predvideo mogućnost prekida postupka samo u onim slučajevima kada stranka nema parničnog punomoćnika.⁴³⁾

Smrt stranke dovodi do prekida postupka samo ako su ispunjeni određeni uslovi: ako je parnica bila u toku, ako stranka nije imala punomoćnika u toj parnici i ako se parnica vodila o pravima koja se mogu naslediti.

³⁸⁾ GPP, po ugledu na svoj uzor — austrijski građanski parnični postupak posebno je regulisao svaki od razloga koji bi dovodio do prekida postupka po samom zakonu.

³⁹⁾ Zuglia, S. — op. cit. str. 409.

⁴⁰⁾ Primećeno je već, da nespretna i nesrećna formulacija čl. 201 ZPP daje povoda da se zaključi da sud određuje prekid svojom odlukom, a ne da on nastupa po samom zakonu. O tome: Marković, M. — op. cit. str. 66; Juhart J. — op. cit. str. 396; Triva, S. — op. cit. str. 469. Isto i Neumann, op. cit. str. 605.

⁴¹⁾ Posle donošenja Zakona o stečaju i Zakona o konstituisanju i upisu u sudske registar organizacija udruženog rada, zakonska formulacija iz čl. 201/3 ZPP je neadekvatna.

⁴²⁾ O tome: Dimitrijević, M. — Kako utiče smrt stranke na tok parničnog postupka, Pravni život, 7/64, str. 46.

⁴³⁾ U situaciju kad je umrlo lice imalo punomoćnika celishodno je da se zastane sa postupkom sve dok se naslednici ne informišu o poslojanju parnice i parničnog punomoćja. Videti o tome: Dimitrijević, M. — op. cit.

Pre svega, potrebno je da je parnica bila u toku. Pre dostavljanja tužbe tuženom prekid ne može da nastupi jer parnica ne teče.⁴⁴⁾ Smrt tužioca posle podizanja tužbe i njenog dostavljanja tuženom nema uticaja na dalji tok parnice ako tužilac ima punomoćnika.⁴⁵⁾ Za smrt stranke ne moraju znači ni punomoćnik, ni protivnik, ni sud. Lične radnje same stranke nisu nužne, a parnično punomoćje nije prestalo smrću vlastodavca (čl. 93/1 ZPP). Procesni odnos se zasniva sa naslednicima, koji su momentom smrti stekli svojstvo stranke, a ne sa umrlim licem⁴⁶⁾, pa će, kasnije, jedino biti potrebno i neophodno da se u tužbi izvrši ispravka⁴⁷⁾ i da se kao tužilac označi naslednik, pošto je došlo do sukcesije.⁴⁸⁾

Sa fizičkom smrću stranke⁴⁹⁾ izjednačeno je proglašenje nestalog lica za umrlo.⁵⁰⁾

Prekid postupka zbog smrti stranke nastupa i onda kad je stranka imala zakonskog zastupnika, čak i ako je zastupnik u ime stranke preduzimao radnje u postupku. Smatra se da zakonsko zastupanje nije parnično ovlašćenje i da se gasi smrću štićenika.⁵¹⁾

Ako je jedna od stranaka proglašena umrлом, privremeni zastupnik, koji je bio postavljen na osnovu čl. 77 ZPP, ne može se, po pravosnažnosti odluke kojom je nestalo lice oglašeno za umrlo, tretirati kao parnični punomoćnik.⁵²⁾

Pošto u jednoj stranačkoj ulozi može da se nađe množina subjekata, postavlja se pitanje da li će doći do prekida ako umre jedan od suparničara. Po ovom pitanju postoje dva mišljenja.

⁴⁴⁾ Gorsić, F. — Komentar građanskog parničnog postupka, Beograd, 1933, str. 549; Poznić, B. op. cit. str. 125; Neumann, op. cit. str. 607.

⁴⁵⁾ Verona — Zuglai — Zakon o sudskom postupku u građanskim parnicama, Zagreb, str. 607.

⁴⁶⁾ »Protiv umrle osobe ne može se voditi parnični postupak, pa niti na način da joj se postavi staratelj. U zakonu su naime predviđeni slučajevi u kojima stranku zastupa staratelj, ali u takve slučajevne ne spada zastupanje umrle osobe. Nakon smrti neke osobe stranke mogu biti njeni naslednici, ako takvi postoje. Navedeno važi i onda kad se tužbom traži utvrđivanje postojanje braka« — odluka VSH, Gž 2460/73 od 4. 4. 1974. g., Pregled sudske prakse u god. 1974, Prilog Naše zakonitosti, 5/74, str. 34.

⁴⁷⁾ »Ne može se prekidati parnični postupak ako se tokom glavne rasprave utvrdi da je tuženi umro još prije podnošenja tužbe, već se tada ima pozvati tužilac da uredi tužbu tako što će umjesto tuženog obuhvatiti tužbom njegove pravne sledbenike, a ako tužilac ovako ne postupi u ostavljenom roku, tužba će se odbaciti« — Odluka VS BiH, Gž 783/73 od 5. 7. 1973. g., Bilten Vrhovnog suda BiH, br. 26/73, str. 9.

⁴⁸⁾ O tome Poznić, B., op. cit. str. 125; Marković, M., op. cit. 1957, str. 203. Treba, međutim, primetiti da postoje i shvatanja da se procesnopravni odnos u tom slučaju ne može zasnovati, jer ličnost stranke više ne postoji, te bi trebalo odbaciti tužbu zbog nedostatka jedne procesne pretpostavke i ukinuti sve provedene radnje. (Videti: Juhart, J. — op. cit. str. 178).

⁴⁹⁾ Lent — Jauerning, op. cit. str. 229.

⁵⁰⁾ Postupak proglašenja nestalog lica za umrlo ranije je regulisao savezni Zakon o proglašenju nestalih lica za umrla (Sl. list FNRJ, 24/52, ispravka 26/52), koji je posle promena izvršenih Amandmanima važio, i negde još uvek važi, kao republički zakon. Do sada su doneti sledeći republički i pokrajinski zakoni o proglašenju nestalih cila za umrla: u SRCG (Sl. list 26/73), u SRH (Narodne novine 10/74), u SRM (Sl. vesnik 35/734), u SR Sloveniji (Uradni list 43/73) u SAPV (Sl. list 11/73).

⁵¹⁾ Tako Neumann, str. 607.

⁵²⁾ Videti Neumann, ibidem.

Po jednom mišljenju, prekid treba da nastupi u korist svih suparničara, bez obzira da li se radi o jedinstvenom ili običnom suparničarstvu.⁵³⁾

Većina pisaca pravi razliku u pogledu prekida prema tome da li se radi o običnom ili jedinstvenom suparničarstvu. U slučaju jedinstvenog suparničarstva, prekid je totalan, dok kod običnog suparničarstva, prekid nastupa samo delimično: postupak se prekida samo u pogledu umrle stranke, a u pogledu ostalih suparničara postupak se nastavlja.⁵⁴⁾

Treba primetiti da smrt intervenijenta nema nikavog uticaja na tok postupka.⁵⁵⁾

Prekid postupka u slučaju smrti stranke nastupa samo kad stranka nema parničnog punomočnika.⁵⁶⁾ Ukoliko je stranka izdala punomoćje samo za pojedine parnične radnje (čl. 87/2 ZPP), punomoćje prestaje momentom njene smrti i postupak se ex lege prekida.⁵⁷⁾

Nepostojanje punomočnika, kao prepostavke za nastupanje prekida postupka u slučaju smrti stranke treba da bude evidentna: potrebno je da je punomočnik već delao u postupku u momentu smrti stranke.⁵⁸⁾ Ukoliko je stranka izdala punomoćje, ali se punomočnik nije pojavio u postupku, nastaje prekid postupka⁵⁹⁾ jer samo onaj ko je zastupao stranku za života, može da dela u parnici i posle njene smrti.

Postupak se neće prekinuti ni onda kad je stranki, oslobođenoj od plaćanja sudskih troškova, na njen zahtev postavljen punomočnik (čl. 163 ZPP)⁶⁰⁾. Smrću stranke oslobođene od plaćanja parničnih troškova ne prestaje ovlašćenje za zastupanje, te će postavljeni punomoć-

⁵³⁾ O tome videti: Zuglia, S. — Građansko procesno pravo, Beograd, 1936, str. 433.

⁵⁴⁾ Detaljno o tome: Neumann, op. cit. str. 608; Goršić, F. — op. cit. str. 550; Juhart, J. — op. cit. str. 396; Marković, M. op. cit. str. 67. »Ako su tužbom za naknadu štete koju je počinilo dijete, obuhvaćena oba roditelja kao solidarni dužnici, pa jedan od njih umre tokom parnice, parnični postupak se neće prekinuti prema preostalom roditelju, jer se ne radi o jedinstvenim, već o običnim suparničarima, čiji je prosečni položaj samostalan, tako da se u odnosu na živog roditelja postupak može nastaviti i doneti odvojena presuda« — Vrh. sud BiH, Gž 783/73 od 5. 7. 1973, Biltén VS BiH br. 26/73, str. 9.

⁵⁵⁾ Isto: Neumann, — op. cit. str. 608; Juhart, J. — op. cit. str. 396.

⁵⁶⁾ U tom smislu su i sledeće odluke: »Ako stranka u sporu umre, postupak se ne prekida ako je stranka imala punomočnika« — Odluka VSS, odeljenje u Novom Sadu, Gž 1391/66, objavljena u Glasniku 2/67, citirana kod Bazala, B. — Zak. o parničnom postupku, 1969, str. 191. »U slučaju smrti jedne stranke koja ima punomočnika, do prekida postupka ne može doći jer punomoć ne prestaje samom smrću vlastodavca« — Odluka VSV, Gž. 260/58, objavljena u Glasniku 3/59, citirana prema Bazala, B. — ZPP, str. 190.

⁵⁷⁾ Verona — Zuglia — op. cit. str. 309.

⁵⁸⁾ O situaciji kad se stranka koja izdaje punomoćje na zapisnik udalji sa ročišta pre potpisivanja zapisnika koji sadrži izjavu o ovlašćenju za zastupanje, videti: Zuglia — Triva, op. cit. str. 224.

⁵⁹⁾ Neumann, op. cit. str. 607.

⁶⁰⁾ Momentom smrti stranke presatće dejstvo odluke o oslobođanju od parničnih troškova. Punomočnik neće morati da zastupa besplatno naslednice, osim ako se i njima prizna tzv. »siromaško pravo«. O tome: Verona — Zuglia — op. cit. str. 309 i 253; Zuglia — Triva, — op. cit. str. 487.

nik biti dužan da zastupa stranku bez obzira što je došlo do promene ne subjekta u procesnoj ulozi njegovog vlastodavca i to sve dotle dok naslednici ne opozovu punomoćje.⁶¹⁾

Smatra se da otkaz punomoćja posle smrti stranke ne izaziva odmah prekid postupka jer punomoćnik — advokat mora još izvesno vreme da vrši najnužnije radnje u postupku za svog vlastodavca.⁶²⁾

Ako posle smrti stranke umre i njen punomoćnik, nastupa prekid postupka, bez obzira što dolazi do preuzimanja advokatske kancelarije. Preuzimatelj advokatske kancelarije ne postaje eo ipso punomoćnik stranke koju je zastupao pokojni advokat⁶³⁾, pa je razumljivo što onda dolazi do prekida.

Smrt punomoćnika ne izaziva prekid postupka jer sama stranka može da preduzima potrebne parnične radnje odn. može da angažuje novog punomoćnika. Ukoliko umre punomoćnik — advokat, ne ma nikakvih smetnji po tok postupka, jer u našem pravu nije predviđeno obavezno advokatsko zastupanje.⁶⁴⁾

Smrt stranke koja nije imala punomoćnika⁶⁵⁾ izaziva prekid postupka samo u parnicama o pravima koja se mogu naslediti. U parnicama o strogo ličnim pravima, smrt stranke dovodi do definitivnog obustavljanja parnične delatnosti.⁶⁶⁾

⁶¹⁾ Smatra se da može da dođe do zastajanja sa postupkom dok se naslednici ne obaveste o postojanju parnice i parničnog punomocija.

⁶²⁾ O tome: Zuglia, S. — Građansko procesno pravo, Beograd, 1936, str. 430.

⁶³⁾ Tako i Verona — Culja — op. cit. str. 314 — primedba br. 1 uz paragraf 224 GPP.

⁶⁴⁾ U predratnom postupku, prekid je nastupao i u slučaju smrti advokata ili njegove nesposobnosti za zastupanje u parnicama gde je bilo obavezno zastupanje advokatom (par. 224 GPP). Takvi propisi postoje u nemačkom i austrijskom pravu (par. 244 Nem. građ. postupka; par. 160 austrijskog građ. parn. postupka).

⁶⁵⁾ Videti: Dimitrijević, M. — op. cit. str. 50; Zuglia — Triva, — op. cit. str. 487.

⁶⁶⁾ »Kada tokom postupka za razvod braka umre tuženi, nema mesta prekidu postupka već će se postupak obustaviti« — odluka VSV, Gž 622/74 od 6. 4. 1974, Glasnik 11/74, str. 34. »Kad u toku brakorazvodne parnice umre tužilac postupak se neće nastaviti prema čl. 201 ZPP iako je umrli imao punomoćnika« — Vrh. sud Jugoslavije, Rev 139/66, navedeno kod: Kukoljac — Ralčić — Priručnik ..., str. 447. »Procesno pravilo da se parnični postupak ne prekida kad umre jedna od stranaka koja je imala punomoćnika ne dolazi do primene kad tužilac umre u toku parnice za razvod braka. U ovom slučaju postupak se uvek prekida, a nastavlja se jedino na traženje naslednika« — VSJ, Rev. 139/66, citirano prema Kukoljac — Ralčić, str. 446. »Smrću stranke prestaje brak, pa se postupak u brakorazvodnoj parnici prekida iako je stranka imala punomoćnika, a nepravosnažna presuda (ukoliko je izrečena) gubi snagu. SVS, Rev. 1534/60, ŽSO, V, 3, 308. »Opće pravilo sadržano u čl. 93. i 201 ZPP da se parnični postupak prekida kad umre jedna od stranaka koja je imala punomoćnika, dolazi do primene u slučaju kad prava umrle stranke prelaze na naslednike, tj. kad je predmet spora pravo koje se može naslediti. To pravilo ne može se primeniti u slučaju kad tužilac umre u toku parnice za razvod braka. U takvom slučaju parnica se uvek prekida, a nastavlja se samo na traženje naslednika.« — VSH, Gž 3666/72 od 15. 9. 1972, Pregled sudske prakse u god. 1972, Prilog Naše zakonitosti 2/72, str. 6. »Kada dete umre u toku parnice za utvrđivanje očinstva, parnica se ne može nastaviti, niti se može pred sudom izreći utvrđenje očinstva deteta rođenog van braka« — Vrhovni sud Jugoslavije, Rev. 923/62, Zbirka sudske odluka, 1966, knj. XI, sv. 2, br. 99.

Prekid postupka ex lege zbog gubitka parnične sposobnosti

Postupak se prekida ex lege ako stranka koja nema punomoćnika u parnici izgubi parničnu sposobnost. Gubitak parnične sposobnosti u toku postupka ima isti učinak kao i smrt stranke.

Da bi došlo do prekida ex lege, potrebno je da budu ispunjeni sledeći uslovi:

- a) da je parnica bila u toku u momentu gubitka parnične sposobnosti,
- b) da je stranka izgubila parničnu sposobnost u toku parnice,
- c) da stranka nije angažovala punomoćnika koji je već delao u parnici.

Ako je stranka od samog početka bila parnično nesposobna, prekid postupka ne može da nastupi jer će sud morati da postupi u smislu čl. 76 ZPP.

Ako je stranka od samog početka bila parnično nesposobna,⁶⁷⁾ preparničnog punomoćnika, dala mu ovlašćenje da je zastupa i punomoćnik je delao u parnici, postupak se ne može prekinuti.

U slučaju gubitka parnične sposobnosti, postupak se prekida danom pravnosnažnosti rešenja o oduzimanju poslovne sposobnosti.

Prekid postupka ex lege zbog smrti zakonskog zastupnika ili prestanka njegovog ovlašćenja za zastupanje

Smrt zakonskog zastupnika ili gubitak njegovog ovlašćenja za zastupanje dovodi do prekida postupka ako stranka nije imala parničnog punomoćnika.⁶⁸⁾ Ako je stranka imala punomoćnika — advokata, prekid ne nastupa.

Propisima porodičnog prava predviđeno je kad prestaju ovlašćenja zakonskog zastupnika maloletnika i poslovno nesposobnih lica⁶⁹⁾, a Zakonom o konstituisanju i upisu u sudske registre organizacije udruženog rada⁷⁰⁾ prestanak zastupanja organizacije udruženog rada.

Po Osnovnom zakonu o preduzećima⁷¹⁾, koji je ranije važio, samo je direktor preduzeća imao pravo da zastupa radnu organizaciju. Ukoliko je on sam zastupao preduzeće, postupak se prekida u slučaju njegove smrti. Ako je preduzeće zastupao u parnici neko drugi, postupak se, zbog smrti direktora, nije prekidao.⁷²⁾

⁶⁷⁾ »Ako u toku parnice prvostepeni sud dođe do saznanja da je jedna od stranaka još pre početka parnice duševno obolela, ne može prekinuti parnicu nego se ima pobrinuti da ta stranka dobije staratelja«. — Odluka Vrhovnog suda Srbije, Odeljenje u Novom Sadu, Gž 1756/66, objavljena u Glasniku 5/67, citirano prema Bazali, B. — op. cit. str. 192.

⁶⁸⁾ Isti razlog za prekid postupka predviđa i nemačko pravo (par. 241). O tome detaljno: Len. — Jauerning, op. cit. str. 229.

⁶⁹⁾ Čl. 10 Zakona o odnosima roditelja i dece SRS, Službeni glasnik 52/74 od 30. 12. 1974. god.

⁷⁰⁾ Sl. list SFRJ 22/73 od 19. 4. 1973. g. Po čl. 17 t. 13 Ustavnog zakona za sprovođenje Ustava SFRJ (Sl. list SFRJ 9/74), ovaj zakon se ima usaglasiti sa Ustavom SFRJ do 30. juna 1975.

⁷¹⁾ Sl. list SFRJ 17/65, 31/67, 48/68, 55/69 i 15/71.

⁷²⁾ Juhart, J. — op. cit. str. 397.

Po čl. 79 Zakona o konstituisanju i upisu u sudske registre organizacija udruženog rada, zastupnik organizacije udruženog rada može biti ma koje lice⁷³⁾ određeno statutom organizacije udruženog rada ili statutom radne organizacije koja nema u svom sastavu osnovne organizacije udruženog rada odn. samoupravnim sporazumom o udruživanju.⁷⁴⁾ A ako takvo lice nije određeno, pravo da zastupa organizaciju udruženog rada⁷⁵⁾ ima njen inokosni izvršni organ⁷⁶⁾.

Iako Zakonom o konstituisanju nije izričito predviđeno, organizaciju udruženog rada može da zastupa više lica, a to je od posebnog značaja za instituciju prekida postupka.

Pošto inokosni poslovodni organ ima pravo da zastupa, organizaciju udruženog rada samo ako to pravo nije dato drugom licu (čl. 79/1 Zakona o konstituisanju), u slučaju smrti lica koje je jedino ovlašćeno samoupravnim sporazumom odn. statutom za zastupanje organizacije udruženog rada, može doći do prekida postupka jer je nastupio uslov iz čl. 21 i t. 2 ZPP. Da bi se ovakve situacije izbegle u praksi i osiguralo valjano razvijanje pravnog saobraćaja u kojem učestvuju pravna lica, organizacije udruženog rada treba da nastoje da samoupravnim aktima obezbede kontinuitet zastupnikove aktivnosti u eventualnim parnicama.

Prekid postupka ex lege zbog prestanka pravnog lica

Prekid postupka ex lege nastaje usled prestanka pravnog lica. Prestanak radne organizacije uređen je Zakonom o konstituisanju⁷⁷⁾ i Zakonom o prinudnom poravnanju i stečaju.⁷⁸⁾ Prema Zakonu o konstituisanju, radna organizacija prestaje: ako joj je izrečena upravna mera zabrane daljeg rada zbog neispunjerenja propisanih uslova za vršenje delatnosti koja je predmet poslovanja, a nije u određenom roku promenila predmet poslovanja; ako više ne postoje prirodni uslovi za

⁷³⁾ Izraz »određeno lice«, koji je upotrebljen u zakonskom tekstu, ne treba shvatiti tako kao da se to lice određuje individualno. U stvari, propisano je da će lice ili lica u određenoj funkciji zastupati organizaciju udruženog rada u određenom obimu. Tako i Brkić — Studin, Priručnik propisa o udruženom radu u organizacijama udruženog rada, Beograd, 1973, str. 70.

⁷⁴⁾ Brkić — Studin op. cit. str. 70 nazivaju ovog zastupnika statutarnim zastupnikom.

⁷⁵⁾ Ima mišljenja da naziv »zakonski zastupnik« za lice koje zastupa organizaciju udruženog rada nije više adekvatan, pošto se više ne određuje zakonom nego samoupravnim aktom. Tako: Bujdić — Bačić — Nikolić — Priručnik za primenu Zakona o konstituisanju i upisu u sudske registre OUR..., Beograd, 1973, str. 127. Inače, postoji mišljenje da treba praviti razliku između tzv. statutarnog i zakonskog zastupnika (Brkić — Studin, op. cit. str. 70). Zakonski zastupnik je naziv za zastupnika koji svoja ovlašćenja dobija drukčije nego što ih dobija punomoćnik. U tome je sva razlika između zakonskog i voljnog zastupnika. Nikakvog značaja nema razlikovanje statutarnog i zakonskog zastupnika prema izvoru njihovog ovlašćenja, jer je izvor normativni akt ili samoupravni sporazum, a ne konkretni akt volje zastupanog.

⁷⁶⁾ U Ustavu SFRJ (čl. 104) iz 1974. god. upotrebljen je, kao i u Nacrtu Ustava, izraz »inokosni poslovodni organ«.

⁷⁷⁾ Čl. 87. Zakona o konstituisanju i upisu u sudske registre OUR.

⁷⁸⁾ Zakon o prinudnom poravnanju i stečaju, Sl. list SFRJ 15/65, izmene i dopune u Sl. list SFRJ 55/69, 39/72 i 16/74.

vršenje delatnosti koja je predmet poslovanja; ako više ne postoje stvarne mogućnosti za njen rad; ako se spoji sa drugom radnom organizacijom, ako se pripoji drugoj radnoj organizaciji ili ako se podeli na više radnih organizacija; ako se sudsakom presudom utvrdi ništavost upisa osnivanja radne organizacije u sudsak registar i na osnovu stečaja.⁷⁹⁾

Zakon o konstituisanju i upisu u sudsak registar organizacija udruženog rada uveo je nov razlog za prestanak organizacije udruženog rada koji do sad nije bio predviđen u našem pravu: radna organizacija prestaje kad je sudsakom odlukom utvrđena ništavost njenog upisa u sudsak registar, i u tom slučaju se sprovodi postupak redovne likvidacije (čl. 87 Zakona o konstituisanju).

Kad radna organizacija prestaje na osnovu stečaja, otvaranje stečajnog postupka je razlog za prekid postupka.⁸⁰⁾ Oglas o otvaranju stečajnog postupka (čl. 73 Zakona o stečaju) znači obaveštenje da je nad organizacijom udruženog rada otvoren stečajni postupak. Ovaj oglas, koji se objavljuje u »Službenom listu SFRJ« za celo područje zemlje, znači obaveštenje i za parnični sud da je otvoren stečajni postupak i da je nastupila okolnost predviđena u tački 3 čl. 201 ZPP, da je nastupio prekid postupka, te je parnični sud dužan da doneše rešenje kojim će to konstatovati.⁸¹⁾

Prekid postupka ex lege zbog prestanka rada u sudu

Prekid postupka ex lege mogu da prouzrokuju i događaji koji onemogućavaju sud da postupa. Razlozi koji mogu da dovedu do prestanka rada u sudu su raznovrsni.

⁷⁹⁾ Prestanak zajednica osnovnih organizacija udruženog rada regulisan je u čl. 94, a prestanak složenih organizacija udruženog rada u čl. 95 Zakona o konstituisanju. Prema čl. 88 Zakona o konstituisanju, u slučaju prestanka radne organizacije po osnovu čl. 87/1 t. 1—3 sprovodi se postupak redovne likvidacije, koji jedino nije potreban u slučaju prestanka organizacije usled spašanja, pripajanja i podele.

⁸⁰⁾ »Sud je dužan prekinuti postupak kada za radnu organizaciju po odredbama Zakona o prinudnom poravnjanju i stečaju nastupe pravne posledice otvaranja stečajnog postupka. — Viši privredni sud u Novom Sadu, Sl. 267/68, navedeno kod Kukoljac, M. — Parnični postupak, Beograd, 1970, str. 111. »Prekidu postupka u smislu čl. 201/1 t. 3 ZPP ima mesta onda ako je nad jednom od stranaka otvoren stečaj, a stečajni upravnik nije još postavio zahtev da se postupak nastavi. Ukoliko je stečajni upravnik takve stranke dostavio parničnom суду svoj zahtev da se postupak u započetoj parnici nastavi, onda više ne može biti doneta odluka o prekidu postupka na temelju čl. 201/1 t. 3 ZPP. — VSV, Gž 1374/70 od 20. 11. 1970, Zbornik sudske prakse, 4/71, Beograd, str. 249. »Ako se tužbom traži isplata određenog potraživanja od dvojice tuženih, a samo protiv jednog od njih se vodi postupak prinudnog poravnjanja, onda se mora utvrditi da li su takvi tuženi u odnosu jedinstvenog suparničarstva (čl. 189 ZPP) ili pak nisu. Ako se ne radi o jedinstvenom suparničarstvu, onda se zbog navedenog postupka prinudnog poravnjanja protiv jednog od tuženih ne može parnični postupak prekinuti prema obojici tuženih. — VSV, Gž 523/69, navedeno kod Kukoljca, M. op. cit. str. 111.

⁸¹⁾ Primećeno je u praksi da sudovi opšte nadležnosti u slučaju kad je nad strankom otvoren stečajni postupak, umesto da prekinut postupak i da u svojoj arhivi čuvaju parnične spise, dostavljaju parnične spise stečajnom veću. O tome detaljno: Bojadžić, P. — Tužbe u stečajnom postupku, Privrednopopravni priručnik, 1/75, str. 46.

Zakon je naveo, primera radi, prestanak rada u sudu usled rata kao jedan od mogućih razloga usled kojih se po samom zakonu prekida postupak. Nešumnjivo je da ratni događaji mogu da onemoguće rad suda i da izazovu prekid postupka i da tada dođe do prekida postupka u svim parnicama koje se kod njega vode.

Prekid postupka može da nastane i onda kad je sud fizički one mogućen da obavlja svoju funkciju usled elementarnih nepogoda (požar, poplava, zemljotres), epidemija ili usled prekida saobraćaja. Dalje, do prestanka rada, a samim tim i do prekida postupka u svim parnicama kod toga suda može da dođe ukoliko je sud sprečen u radu javnim nemirima (blokiranje suda, nasilje nad sudom npr.).

Prekid parnične delatnosti mogu da izazovu i razlozi vezani za ličnost sudije. Rad na jednom parničnom predmetu može da prestane ako umre jedini sudija ili sudija koji je studio jer su ostali bili izuzeti, ako sudija postane nesposoban ili ako bude suspendovan, a nema ko da ga zameni ili su ostale sudije izuzete, ili ako sudiji prestane radni odnos, ili ako sudija ode na vojnu vežbu ili bolovanje a predmete ne ustupi drugom ili mu zamena nije tog časa obezbeđena.

Prekid postupka ex lege u ostalim slučajevima

Do prekida postupka eä lege može da dođe i u slučajevima kad to predviđaju posebni zakoni (čl. 201 t. 5).

U literaturi se sreću mišljenja⁸²⁾ da je tačka 5 čl. 201 ZPP suvišna jer bi do prekida došlo u svakom slučaju zbog toga što je to posebnim zakonom predviđeno.

Ranije je prekid postupka bio predviđen u čl. 113/1 (odn. u čl. 114 prečišćenog teksta) Zakona o iskorišćavanju poljoprivrednog zemljišta⁸³⁾, koji je prestao da važi 31. 12. 1971. godine na osnovu čl. 16 tačka 20 Ustavnog zakona za sprovođenje Ustavnih amandmana.⁸⁴⁾

PREKID POSTUPKA ODLUKOM SUDA

Prekid postupka odlukom suda predviđa čl. 202 ZPP. Po načinu na koji je čl. 202 formulisan moglo bi se zaključiti da je u pitanju permisivna norma: propis je tako stilizovan da navodi na zaključak da je sudija ovlašćen da postupa ovako ili onako da prekine ili ne prekine postupak. Međutim, radi se o normi koja je po svojoj sadržini imperativna: ostavljeno je суду da u konkretnom slučaju, u granicama zakona, kad su ispunjeni određeni uslovi, naredi prekid postupka. Znači, čim nastupe okolnosti koje predviđa čl. 202 kao razloge za prekid postupka, sud mora da prekine postupak.

⁸²⁾ Tako npr. Triva, S. — op. cit. str. 469; Zuglia — Triva — op. cit. str. 490.

⁸³⁾ Sl. list FERJ br. 43/59 odn. prečišćen tekst Sl. list SFRJ br. 25/65; Izmene i dopune Sl. list SFRJ br. 12/67 i 14/70.

⁸⁴⁾ Službeni list SFRJ br. 29/71.

Nazivi »prekid po oceni suda« ili »fakultativni prekid«, koji se u literaturi sreću, čini mi se da nisu adekvatni. Ocenu celishodnosti razloga za prekid postupka izvršio je sam zakonodavac nabrajanjem razloga zbog kojih dolazi do prekida, pored onih zbog kojih dolazi do prekida ex lege. Pošto se radi o situacijama čijim nastupanjem normalno razvijanje parnice biva sprečeno, zakonodavac je predviđao da sud, u slučaju njihovog nastajanja, naredi prekid postupka svojom odlukom i tako prilagodi postupak sadržini parnice.

Do prekida postupka odlukom suda dolazi:

- a) ako je sud odlučio da sam ne rešava o prethodnom pitanju⁸⁵⁾,
- b) ako odluka o tužbenom zahtevu zavisi od toga da li je učinjen privredni prestup ili da li je učinjeno krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti, ko je učinilac i da li je on odgovoran, a naročito kad se pojavi sumnja da je svedok ili veštak dao lažan iskaz ili da je isprava upotrebljena kao dokaz lažna,
- c) ako se stranka nalazi na području koje je zbog vanrednih događaja odsećeno od suda.

Postavilo se pitanje da li do prekida postupka odlukom suda dolazi isključivo iz razloga koji su navedeni u čl. 202 ZPP ili do njega može da dođe i iz nekih drugih razloga. Postoje shvatanja⁸⁶⁾ da su razlozi za prekid postupka odlukom suda taksativno navedeni u čl. 202 ZPP, i da slučajevi obustave postupka do kojih dolazi iz drugih razloga ne mogu da se podvedu pod ovu vrstu prekida postupka.

Po drugom shvatanju, do prekida postupka odlukom suda dolazi i iz razloga koji su navedeni u zakonu van čl. 202 ZPP i to u svim slučazevima kad je zakonodavac upotrebio izraz »prekid«. Tako se smatra da do prekida postupka po odluci suda dolazi i onda kad je podnet predlog za povraćaj u predašnje stanje, te sud odluči da prekine postupak po glavnoj stvari do pravnosnažnosti rešenja o prekidu.⁸⁷⁾

Prekid postupka odlukom suda radi rešavanja prethodnog pitanja

Kad parnični sud nije ovlašćen da, na osnovu čl. 11 ZPP, sam rešava prethodno pitanje, mora da prekine parničnu delatnost i da sačeka rešenje prethodnog pitanja.⁸⁸⁾ Zakonodavac je predviđao prekid postupka radi rešavanja prethodnog pitanja iz razloga procesne ekonomije i pravne sigurnosti. Eventualno različita odluka koju bi inače

⁸⁵⁾ Ako sud odluči da sam rešava o predhodnom pitanju, može da zastane sa postupkom u glavnoj stvari dok se prejudgetičeljno pitanje ne reši.

⁸⁶⁾ Npr. Juhart, J. — op. cit. str. 202.

⁸⁷⁾ Videti: Marković, M. — op. cit. str. 70; Poznić, B. — op. cit. str. 326; Zuglia, S. — op. cit. str. 410; Zuglia — Triva — op. cit. str. 492.

⁸⁸⁾ »U postupku postavljanja naročitog staratelja maloletnom detetu za pokretanje sporu radi osporavanja očinstva lica koje se po zakonu smatra njegovim ocem, organ starateljstva je dužan da materi deteta obezbedi učešće u postupku. Ako rešenje o postavljanju staraoca nije uručeno materi deteta, sud će u ovakovom sporu uputiti materi deteta da kod organa starateljstva prijaviti svoje učešće u postupku postavljanja staraoca, a parnični postupak će prekinuti do okončanja upravnog postupka. — VSV, Gž 1871/72 od 25. 1. 1973. god., Zbornik sudske prakse, 9—10/73, str. 624.

nadležni organ naknadno doneo o prejudicijelnom pitanju, ne bi bila samo nepotrebno rasipanje vremena, rada i materijalnih sredstava. Značila bi i atak na pravnu sigurnost jer bi predstavljala i razlog za ponavljanje postupka u parnici u kojoj nije bio prekinut postupak.

Sud će prekinuti postupak radi rešavanja prethodnog pitanja samo ako se radi o pitanju od čijeg rešenja zavisi odluka o tužbenom zahtevu⁸⁹⁾.

Do prekida postupka odlukom suda može da dođe i u slučaju kad je prethodno pitanje postavljeno u formi prejudicijelne protivtužbe. Kad se protivtužbom traži utvrđenje nekog prava ili pravnog odnosa od čijeg postojanja ili nepostojanja zavisi, u celosti ili delimično, odluka o tužbenom zahtevu, (prvobitne tužbe), prekinuće se postupak po prvoj tužbi sve dok odluka u prejudicijelnoj parnici ne postane pravnosnažna (čl. 177/1 ZPP).

Ima mišljenja da za odluku suda o prekidu postupka zbog rešavanja prethodnog pitanja nije od značaja da li već teče postupak u kome se rešava prethodno pitanje ili se radi o postupku koji tek treba da bude pokrenut.⁹⁰⁾ Važno je, da je sud parnični odlučio da sam ne rešava prethodno pitanje, pa zato i prekida postupak da bi sače-kao autorativnu odluku koju će doneti organ u čiju stvarnu nadležnost rešavanje pitanja spada. Ukoliko, međutim, pokretanje postupka zavisi od dispozicije stranaka ili drugih lica, kad se takav postupak

⁸⁹⁾ »Ako u dve parnice koje su u toku treba kao prethodno pitanje rešiti jedno te isto pitanje koje ni u jednoj od njih nije sadržano u tužbenom zahtevu, nema razloga da se u bilo kojoj od tih parnica postupak prekida« — VSH, Gž 1626/69, navedena kod Vukovića, Š — Zakon o parničnom postupku, 1972, str. 81. »Parnica o vlasništvu stvari, koja teče između osoba koje su u drugom sporu zajedno tužene radi naplate duga nastalog usled popravke te iste stvari, koju su tuženi kao suvlasnici bili predali tužiocu — nije razlog za prekid postupka u ovom drugom sporu, jer samo pitanje vlasništva stvari nije takvo prethodno pitanje od čijeg bi rešenja mogla zavisiti obaveza tuženih prema tužiocu za isplatu duga nastalog usled popravke stvari« — VSJ, Gž 16/57, Pravni život 8—9/57 »Prethodno pojedinačno pitanje predstavlja pitanje utvrđivanja postojanja nekog relativnog prava ili pravnog odnosa samo između stranaka u određenom sporu a ne i pitanje utvrđenja odnosa između trećih lica, pa ni onda ako je u tom drugom odnosu jedan od učesnika postojećeg spora. U ovom slučaju, kad se radi o odnosu između jednog učesnika i trećih lica, sud ne može odrediti prekid postupka, pozivom na postojanje prava ili pravnog odnosa između trećih lica.« — Vrhovni privredni sud Sl. 674/71 od 21. 4. 1972; rešenje Višeg privrednog suda u Sarajevu, P-419/71 od 13. 3. 1972, Zbornik sudske prakse, 7—8/72, str. 537.

⁹⁰⁾ »Za prekid postupka radi rešenja prethodnog pitanja nije pretpostavka da kod suda ili kod drugog organa već teče postupak u kojem se ono ima rešiti« — VSH, Gž 1012/58, Naša zakonitost 11—12/58. »Ako se vodi upravni postupak za priznavanje prava vlasništva po Zakonu o raspravljanju imovinskih odnosa nastalih samovlasnim zauzećem zemljišta u društvenoj svojini, onda se u smislu čl. 202 st. 1 ZPP do okončanja toga, postupka mora prekinuti parnični postupak za naknadu korišćenja tog zemljišta.« — VSS, Gzz 181/67 od 22. 9. 1967. god., Zbirka sudske odluka iz oblasti građanskog prava, Beograd, 1972, str. 369. »Kada u sporu po izlučnoj tužbi za stvari propisane radi dugovane poreze tužena opština istakne da se kod nadležnog upravnog organa vodi postupak o tome da je tužilac u solidarnoj obavezi sa poreskim obveznikom za dugovanu porezu, onda će sud na osnovu čl. 202 st. 1 ZPP prekinuti postupak po izlučnoj tužbi dok se kao prethodno pitanje kod nadležnog upravnog organa ne reši pitanje solidarne obaveze tužioca za dugovanu porezu, jer je to pitanje u isključivoj nadležnosti upravnog organa, a od njega zavisi osnovnost tužbenog zahteva po izlučnoj tužbi« — VSS, Gž 1487/65, ŽŠO iz oblasti građanskog prava, Beograd, 1972, str. 369

ne može pokrenuti po službenoj dužnosti ili na predlog suda, sud neće moći da prekine postupak. U tom slučaju, sud će nam rešavati pretvodno pitanje.⁹¹⁾ Time, će, istovremeno, sprečiti eventualnu zloupotrebu procesnih ovlašćenja i nepotrebno odugovlačenje postupka.⁹²⁾

Prekid postupka odlukom suda zbog sumnje o postojanju privrednog prestupa ili krivičnog dela

Do prekida postupka odlukom suda zbog sumnje o postojanju privrednog prestupa ili krivičnog dela dolazi onda kad postojanje krivičnog dela ili privrednog prestupa direktno utiče na odluku o tužbenom zahtevu.⁹³⁾

Ako odluka zavisi od toga da li je stranka učinila krivično delo⁹⁴⁾ ili privredni prestup, sud ne može da usvoji tužbeni zahtev sve dok odluka nadležnog organa ne postane pravnosnažna. Ali, ako odluka parničnog suda zavisi od postojanja krivičnog dela odn. privrednog prestupa ili eventualnog postojanja odgovornosti za ova dela, sud može sam da zauzme stav o ovim pitanjima, ne čekajući odluku nadležnog suda⁹⁵⁾ ili da prekine postupak i sačeka odluku nadležnog organa. Ako sud odluci da prethodna pitanja sam ne rešava⁹⁶⁾ onda je dužan da prekine postupak i sačeka odluku nadležnog organa. Ako se postupak povodom tih dela pokreće po službenoj dužnosti ili se grijanje preduzima po privatnoj tužbi ili predlogu za krivično gonjenje, parnični postupak ne može da bude prekinut.⁹⁷⁾

⁹¹⁾ »Parnični sud, pod uslovima iz čl. 202 t. 1. ZPP, postupak može prekinuti samo onda ako je postupak u kojem treba da se odluči o prethodnom pitanju (u parniči, pred upravnim organom ili u upravnom sporu) već u toku a ne i u slučaju kad bi ga tek trebalo pokrenuti, a pokretanje tog postupka zavisi od dispozicije stranaka« — Vrhovni sud BiH, Gž 873/71 od 10. 12. 1972. god., Bilten Vrhovnog suda BiH, br. 24/72, str. 9.

⁹²⁾ O tome: Zuglia — Triva, op. cit. str. 491.

⁹³⁾ »U postupku pokrenutom po tužbi da se tuženom zabrani ubuduće stavljanje u promet registratorka koje izrađuje tužilac, prvostepeni sud je odredio prekid postupka dok se pravnosnažno ne odluči da li je tuženi učinio privredni prestup nelojalne utakmice i ko je odgovoran za to delo. ... u ovom slučaju odluka o tužbenom zahtevu ne zavisi od toga da li je učinjen privredni prestup. Tužilac... traži da se tuženom zabrani stavljanje u promet takvih registratorka. Odluka o tako postavljenom tužbenom zahtevu ne zavisi od odluke da li je učinjen privredni prestup bez obzira, da li tužilac traži i naknadu štete.« — Rešenje Višeg privrednog suda, Novi Sad, P—149/71 od 27. 4. 1971, Zbornik sudske prakse, Beograd, 4/71, str. 392.

⁹⁴⁾ Npr. čl. 66 Zakona o braku SRS — Sl. glasnik 52/74 od 30. 12. 1974. g. (ranije čl. 63. OZB).

⁹⁵⁾ »Na osnovu same činjenice što se protiv lica koje je potpisalo zaključnicu vodi krivični postupak zbog zloupotrebe položaja ne može se prekinuti parnični postupak« — Vrh. priv. sud, Sl. 2281/68, navedeno kod Kukoljca, op. cit. str. 110. »Prekid postupka ne može se odrediti zbog osnovane sumnje da su svedoci lažno iskazivali pred sudom, ako se spor može rešiti na osnovu drugih dokaza« — VSV, Gž 221/59, Glasnik 7/60, str. 31.

⁹⁶⁾ Vrlo često se postojanje krivičnog dela ili privrednog prestupa ne može ustanoviti u parničnom postupku zbog znatnih teškoća koje su prouzrokovane nedovoljnošću raspoloživih dokaznih sredstava.

⁹⁷⁾ Zuglia — Triva — op. cit. str. 491.

Prekid postupka odlukom suda zbog vanrednog događaja

Do prekida postupka odlukom suda može da dođe i onda kad sud utvrdi da je stranka vanrednim događajem sprečena da obavlja parničnu delatnost.

ZPP, primera radi, navodi poplavu kao mogući razlog prekida postupka, mada je skala eventualnih razloga za prekid postupka neobično velika. Tako bi vanredni događaji koji izazivaju prekid mogli da budu: ratno doba, evakuacija stanovništva iz raznih razloga (npr. izgradnja akumulacija) epidemije, elementarne nepogode (poplava, zemljotres, požar, tornado, lavine) prekid saobraćaja, brodolom, štrajk železničara ili poštara (u zemlji ili inostranstvu), vojne vežbe u sklopu opštenarodne odbrane, kidnapovanje stranke ili otmica prevoznog sredstva itd.

Kad sud utvrdi da su nastali vanredni događaji koji sprečavaju stranku da preduzima parnične radnje da komunicira sa sudom pa da stranka usled toga može da trpi uštrb u svojim procesnim ovlašćenjima, doneće odluku o prekidu postupka. Odluka o prekidu postupka zavisće od vremenskog trajanja⁹⁸⁾ nastalih vanrednih događaja i izgleda na skorij prestanak, kao i od faze u kojoj se postupak nalazi. Čim sud oceni da je nastali događaj takvog intenziteta da sprečava stranku da preduzima parnične radnje, da komunicira sa sudom pa da

Cinjenica da stranka ima ili nema punomoćnika nije uvek od uticaja na prekid postupka usled vanrednog događaja. Nastupanjem štetnog događaja stranka je odsečena i od suda, i od svog punomoćnika, a to može da ima štetne posledice po nju, iako je parnični punomoćnik pozvan i dužan da štiti njene interese.⁹⁹⁾

Obaveštenje o vanrednim događajima суду može da pruži sama stranka (telegramom, teleksom, kablogramom, telefonom, pismom), njen punomoćnik, treće nezainteresovano lice, o mogućno je da se i sam sud o tome informiše preko sredstava javnog informisanja (novine, radio, televizija itd.).

⁹⁸⁾ Ako se pretpostavlja da će vanredni događaj biti kratkotrajan, onda ima mesta odgadanju ili odlaganju ročišta, ukoliko je vanredni događaj nastupio u fazi glavne rasprave, te postupak ne mora da bude prekinut.

⁹⁹⁾ Može se, recimo, dogoditi da stranka živi u inostranstvu, u zemlji gde je naštupo generalni štaj poštanskih ili železničkih službenika, stranka je tim vanrednim događajem odsečena i od suda i od svog punomoćnika, kome ne može da uputi određene instrukcije u pogledu zastupanja.

L'INTERRUPTION DE LA PROCÉDURE JUDICIAIRE

R e s u m é

L'auteur analyse dans son travail les dispositions de la Loi relative à la procédure judiciaire qui se rapportent à l'interruption de la procédure et il constate que l'analyse effectuée fait ressortir que cette institution indispensable, à cause de la stylisation qui n'est pas conforme et des omissions commises dans la formulation législative peut sensiblement influer sur l'efficacité de la procédure judiciaire.

Dans les propositions pour l'amélioration, la modification et le complètement des dispositions de la Loi relative à la procédure judiciaire, dans les travaux des spécialistes, publiés dans le cadre de la discussion à propos de la réforme du système juridique et la coordination de la Loi relative à la procédure judiciaire avec la Constitution de la République socialiste fédérative de Yougoslavie de 1974, l'attention n'a pas été consacrée aux dispositions sur l'interruption de la procédure et la suspension des affaires instruites dans les tribunaux en général, quoiqu'on a insisté sur l'efficacité de l'action de juger en tant que revendication juridico-politique centrale. C'est pourquoi l'auteur propose de modifier et compléter les dispositions sur la continuation de l'instruction des affaires devant les tribunaux et de formuler la plate-forme pour la continuation de la procédure aussi dans les situations quand les instruments juridiques et l'initiative se trouvent entre les mains des parties qui ne savent pas et ne désirent pas les utiliser.